

Ο Επίσκοπος που δεν υπήρξε Δεσπότης: Κασσανδρείας Συνέσιος Βισβίνης (1960-2000)

[/ Πεμπτουσία](#)

Μέχρι σήμερα το περιοδικό «Πολύγυρος» παρουσίασε όλους σχεδόν τους επισκόπους της Ιεράς Μητροπόλεως Κασσανδρείας από του σωτηρίου έτους 1791 και εντεύθεν¹. Ο μακροβιότερος όλων υπήρξε ο μακαριστός Συνέσιος Βισβίνης, αφού ποίμανε τη μητρόπολη Κασσανδρείας επί 40 συναπτά έτη (1960-2000) με τόση σύνεση και σωφροσύνη, ώστε να μη δημιουργηθεί κανένα πρόβλημα στη μακρόχρονη θητεία του.

Ο Συνέσιος, κατά κόσμον Κωνσταντίνος Βισβίνης², πατρός Σπυρίδωνος και μητρός Τριανταφυλλιάς, (3^ο από τα 6 παιδιά της οικογένειας) γεννήθηκε το 1912 στην ιστορική κωμόπολη Βαθύ της Αυλίδος. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στη γενέτειρά του, ενώ τις γυμνασιακές του σπουδές στη Χαλκίδα. Υπήρξε αριστούχος της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής και της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, απ' όπου αποφοίτησε το 1936 με λαμπρές επιδόσεις ιδιαίτερα στον τομέα του Κανονικού Δικαίου.

Το 1940 εκάρη μοναχός στην Ιερά Μονή Ιερουσαλήμ-Δαυλείας της Μητροπόλεως Θηβών & Λεβαδείας και έλαβε το όνομα Συνέσιος προς τιμήν του Αγίου Συνεσίου επισκόπου Καρπασίας της Κύπρου και του Μητροπολίτη Θηβών & Λεβαδείας Συνεσίου Φιλιππίδη, από τον οποίο χειροτονήθηκε διάκονος και ορίστηκε ιεροκήρυκας στην ίδια Μητρόπολη. Το 1941 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και συγχρόνως έλαβε το οφίκιο του αρχιμανδρίτη. Το ίδιο έτος διορίστηκε ιεροκήρυκας στην Ι.Μ. Παραμυθίας, εμποδίστηκε όμως από τον στρατό κατοχής, γι' αυτό μετετέθη στην Ι.Μ. Θηβών & Λεβαδείας, απ' όπου αποσπάσθηκε στην γειτονική Ι.Μ. Χαλκίδος. Εκεί, υπηρέτησε ως ιεροκήρυκας και προϊστάμενος του Μητροπολιτικού Ναού Χαλκίδος μέχρι το 1960. Ενδιάμεσα υπηρέτησε ως στρατιωτικός ιερέας σε διάφορες μονάδες και στη Σ. Σ. Ευελπίδων και όταν αποστρατεύτηκε επανήλθε στο Μητροπολιτικό Ναό Χαλκίδος. Τέλος, το 1957 διορίστηκε Πρωτοσύγκελος της Ι. Μ. Χαλκίδος.

Κατά την περίοδο της κατοχής, ενημέρωσε το στρατηγείο της Μ. Ανατολής για την ύπαρξη μεγάλης βάσης ανεφοδιασμού γερμανικών υποβρυχίων ανατολικά της Εύβοιας και επιτεύχθηκε η καταστροφή της. Η συμμετοχή του στην επιχείρηση αυτή, είχε ως αποτέλεσμα οι Γερμανοί να τον καταδικάσουν τρεις εις θάνατον. Για τη συμμετοχή του στην Αντίσταση παρασημοφορήθηκε από τη μητέρα πατρίδα. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου συνελήφθη από αντάρτες, καταδικάσθηκε εις

θάνατον και οδηγήθηκε στο δάσος για εκτέλεση. Όμως η πρόνοια του Θεού τον έσωσε: ο εκτελεστής φάνηκε πονόψυχος, πυροβόλησε στον αέρα και άφησε τον Συνέσιο να φύγει.

Τον Μάιο του 1960 ο Συνέσιος εξελέγη από την Ιεραρχία της Εκκλησίας, Μητροπολίτης Κασσανδρείας. Η ενθρόνισή του έγινε το απόγευμα της Κυριακής 10 Ιουλίου με κάθε επισημότητα. Η «Φωνή της Χαλκιδικής» της 17^{ης} Ιουλ.1960, έγραφε: «...αφίκετο εις την πόλιν μας ο προ τινος εκλεγείς ... Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. κ. Συνέσιος, συνοδευόμενος υπό των ... Παντελεήμονος Θεσ/νίκης, Κυπριανού Σπάρτης, Παύλου Ιερισσού & Αγ. Όρους, ως και των κ. κ. Νομάρχου, Εισαγγελέως... Τον νέον μητροπολίτην μας υπεδέχθησαν εις τα πρόθυρα της πόλεως... αι Αρχαί ...και όλοι σχεδόν οι κάτοικοι..., προσεφώνησε δε

αυτόν ο Δήμαρχός μας, όστις τω «προσέφερεν εγκόλπιον», όπερ προορίζετο δια τον αείμνηστον Ειρηναίον... Μετά ταύτα εν πομπή συνοδεύθη ...εις τον Ι. Ν. Αγ. Νικολάου, ένθα εγένετο η ενθρόνησίς του, υπό τας ζωνηράς εκδηλώσεις χαράς ... του εκκλησιάσματος!..»

Έκτοτε, ο Συνέσιος ποίμανε την επαρχία μας επί 40 χρόνια και με την εν γένει παρουσία του κέρδισε το σεβασμό της ιεραρχίας και όλων των κατοίκων της Χαλκιδικής. Κατά γενική εκτίμηση υπήρξε συντηρητικός, πλην δίκαιος, σώφρων και μαχητής ιεράρχης. Η γνώμη του στην Ιερά Σύνοδο ήταν βαρύνουσα και οι απόψεις του ήταν σεβαστές απ' όλους τους ιεράρχες³. Χαρακτηριστικό ήταν το ενδιαφέρον του για τη νεολαία, γι' αυτό και πραγματοποιούσε πολλές επισκέψεις στα σχολεία συμβουλευόντας τους μαθητές. Δημιούργησε Εκκλησιαστικό Οικοτροφείο στον Πολύγυρο, και στην Κασσανδρεία καθώς και Γηροκομείο στα Ν. Μουδανιά. Αξιοσημείωτη ήταν επίσης η προσφορά του στον ενδεή άνθρωπο με τη λειτουργία του Φιλόπτωχου Ταμείου της Μητροπόλεως.

Ιδιαίτερη θεωρείται η συμβολή του στην ανέγερση Ιερών Ναών, στην οικοδόμηση του Μητροπολιτικού Μεγάρου, στην ίδρυση Κατηχητικών Σχολείων καθώς και στη δημιουργία Ιδρύματος Προστασίας Άγαμων Μητέρων στη Θέρμη. Σημαντική και η συνεισφορά του στο Μοναχισμό, καθώς διευκόλυνε την ίδρυση πέντε Μοναστηριών, θεωρώντας τα ως προπύργια του χριστιανισμού (Ιωάννου Θεολόγου Σουρωτής⁴, Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Ορμυλίας, Τιμίου Προδρόμου Μεταμορφώσεως, Οσίου Αρσενίου Βατοπαιδίου, Οσίου Ιωάννου του Ρώσου Πευκοχωρίου).

Οι κατά καιρούς βιογράφοι του τον χαρακτήρισαν βιβλική μορφή, Νέστορα της Εκκλησίας⁵, μεγάλο πατριώτη, επίσκοπο που δεν υπήρξε δεσπότης. Χαρακτήρισαν επίσης το λόγο του γλυκύ, παρηγορητικό, στέρεο, απολαυστικό. Είπαν επίσης πως τον κοσμούσαν η πραότητα, η νηφαλιότητα, η φιλανθρωπία, η φλογερή πίστη κλπ. κλπ... Εμείς, δεν θα εξαντλήσουμε την παρουσίασή του σε πομπώδεις χαρακτηρισμούς, παρά μόνο θα αναφερθούμε σε δυο-τρία περιστατικά που φανερώνουν την αγάπη και την σύνεση που ποίμανε το ποίμνιο της επαρχίας του.

Όταν μετέβαινε στο ναό για να λειτουργήσει, έβαζε πρώτα χρήματα στο παγκάρι, έπαιρνε κεριά, το άναβε και ασπαζόταν τις εικόνες. Στη συνέχεια περνούσε από το φιλόπτωχο ταμείο, έβαζε ένα όχι ευκαταφρόνητο ποσόν κι ύστερα διά της Ωραίας Πύλης έμπαινε στο ιερό, απ' όπου συνήθως συμπροσευχόταν. Όταν δεν λειτουργούσε, συνήθως παρέμενε στο ιερό και έβγαινε στο δεσποτικό μόνο για την είσοδο του Ευαγγελίου και για το κήρυγμα την ώρα του κοινωνικού. Δεν συνήθιζε να χοροστατεί, ουδέποτε τον θυμηθήκαμε με μανδύα επάνω στο θρόνο.

Ως λειτουργός ήταν απλός και μεγαλοπρεπής. Του άρεσε ο πλάγιος του πρώτου και σ' αυτόν εκφωνούσε, «Όπως υπό τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι...» για να δώσει στους ψάλτες τον ήχο του χερουβικού. Ήθελε ακόμη την ώρα του κοινωνικού να ακούγεται κάποιο χαρούμενο μέλος με προτίμηση στον κλασικό πολυέλεο του Πέτρου Λαμπαδαρίου «Δοῦλοι Κύριον». Απέφευγε να κάνει

παρατηρήσεις, όταν συνέβαιναν λάθη στην ακολουθία. Έλεγε χαμηλοφώνως στους παρισταμένους ιερείς, που αισθάνονταν την ανάγκη να επέμβουν και να διορθώσουν: «Αφήστε το, λίγοι θα το καταλάβουν» και συνέχιζε την ακολουθία. Κάποτε, νεοχειροτόνητος διάκος έκανε λάθος στη φήμη του: «Συνεσίου τοῦ Σεβασμιωτάτου...». Ούτε και τότε επενέβη, μόνο χαμογελώντας ψιθύρισε: «Γρηγόριε, τη φήμη μου!»

Προσερχόταν στην εκκλησία του Αγ. Νικολάου στους εσπερινούς του Σαββάτου και τις παραμονές μεγάλων εορτών, καθώς και στις Παρακλήσεις του Δεκαπενταυγούστου. Παρών σ' όλα τα εξωκκλήσια, όταν γιόρταζαν. Απηύθυνε εκεί λόγο επίκαιρο για τον εορταζόμενο Άγιο ή την εορτή, αλλά και ευχαριστήριο και επαινετικό προς τους οικονόμους του εξωκκλησιού για την φροντίδα και τον προσωπικό τους μόχθο στην πανήγυρη.

Ήταν άνθρωπος ευχαριστίας προς όλους. Έστειλε μικρά ευχαριστήρια σημειώματα σε όσους του πρόσφεραν κάτι, όσο μικρής αξίας κι αν ήταν αυτό. Ευχαριστούσε ακόμη και τις παριστάμενες στο ναό πολιτικές και στρατιωτικές Αρχές, καθώς και όλους τους επισήμους, τους ιεροψάλτες, τους ιερείς άλλων χωριών, που έρχονταν στην γιορτή του Αγ. Νικολάου (Μητροπολιτικός ναός), τους επιτρόπους και το εκκλησίασμα.

Ο αείμνηστος Συνέσιος απέφευγε σκόπιμα να μιλά εκτενώς για τον εαυτό του και το έργο του. Δεν ήθελε ακόμη να δίνει το όνομά του σε αγάμους κληρικούς, που χειροτονούσε ο ίδιος. Μόνη εξαίρεση στα σαράντα χρόνια της ποιμαντορίας του ήταν όταν στις 18.3.1995 ετέλεσε μοναχική κουρά στο Ησυχαστήριο του Οσίου Αρσενίου και έδωσε με πολλή συγκίνηση και πατρική αγάπη για πρώτη και τελευταία φορά το όνομά του στον μοναχό, που έκειρε.

Κάποτε, νεαρός κληρικός της Μητροπόλεως τον πλησίασε προσπαθώντας με κατάλληλες ερωτήσεις να εκμαιεύσει πληροφορίες σχετικά με τη ζωή του, προκειμένου να συντάξει βιογραφικό του σημείωμα. Εκείνος όμως το κατάλαβε

αμέσως και τον σταμάτησε εξ αρχής, λέγοντάς του το λακωνικό ρητό «**λάθε βιώσας**», που το είχε σ' όλη του τη ζωή απaráβατο κανόνα και γνώμονα. Επιζητούσε την κρυφή πνευματική εργασία και την αφάνεια. Την ονομαστική του εορτή (23 Μαΐου) τη γιόρταζε με απλή λειτουργία στην εκκλησία του Αγ. Νικολάου και στο τέλος πρόσφερε μικρό κέρασμα στον κόσμο, που περνούσε να του ευχηθεί. Δεν θυμηθήκαμε -εμείς που τον ζήσαμε - να ερχόταν άλλος επίσκοπος στα ονομαστήριά του, αλλά και ο ίδιος ουδέποτε μετέβαινε σε εορτές συνεπισκόπων του. Αρκούνταν σε ευχητήριο τηλεγράφημα ή τηλεφώνημα. Πάντα διακριτικός, δεν ήθελε με την παρουσία του να βάζει τους ανθρώπους σε φροντίδες για την

στήρια
απέζια

Κάθε

απόγευμα, όταν δεν είχε ποιμαντικές ή άλλες υποχρεώσεις, έβγαινε προς τα "Πλάια" κάνοντας περίπατο, μεγάλο τα πρώτα χρόνια, μικρότερο καθώς εγήρασκε, συνοδευόμενος πάντα από κάποιον κληρικό ή ευλαβή νέο του Πολυγύρου. Στον περίπατο αυτό ανέπτυσε συνήθως θέματα επί παντός επιστητού. Έτσι ο συνοδός του άκουγε κάθε φορά και μία διάλεξη γύρω από τη θεολογία, την ιστορία, τη φιλοσοφία, το δίκαιο κ.ά. Ήταν αστείρευτη πηγή γνώσεων και νους κριτικός από τους σπάνιους. Και στα βαθειά γεράματά του ακόμη διάβαζε βιβλία βαθυστόχαστα, κυρίως θεολογικά, εντρυφώντας σ' αυτά με πολλή επιμέλεια.

Κατείχε οπωσδήποτε το «γνώθι σαυτόν» και το «γηράσκω αεί διδασκόμενος».

Ο Συνέσιος, όπως προείπαμε ήταν συντηρητικός ιεράρχης και ήταν γνωστές οι θέσεις του περί την “αριστερά” στη χώρα μας. Παρ’ όλα αυτά δεν ξεχώριζε τους ανθρώπους με κριτήριο την ιδεολογία τους.⁶ Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Γ. Παπαδόπουλου, πρώην προέδρου Ν. Τρίγλιας και πολιτικού κρατούμενου στην περίοδο της χούντας, στην εφημερίδα «Γνώμη της Χαλκιδικής» της 18^{ης}/11/2000: «...21 Απριλίου 1967...Με συνέλαβαν την ίδια μέρα. Τελικά βρέθηκα στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Πολυγύρου με πολλούς άλλους... Μέσα στην αγωνία μας ... άνοιξε η πόρτα του κρατητηρίου και βρέθηκε μπροστά μας σεπτή η μορφή του Δεσπότη μας Συνεσίου... Με λόγια παρήγορα ..., μας έδωσε κουράγιο και θάρρος να ξεπεράσουμε τη μεγάλη μας δοκιμασία... Έστειλε δε και οικονομική βοήθεια σε όσους είχαν οικογένειες. Τότε είδα στα βουρκωμένα μάτια του το πέλαγος της Χριστιανικής αγάπης για τον δοκιμαζόμενο άνθρωπο...».

Ο π. Ευάγγελος Παχυγιαννάκης έγραψε επίσης στη «Χειραψία» του 2009: «Ένα βράδυ, όταν έμενα ... στο Οικοτροφείο της Αγ. Μαγδαληνής, μου λέει ο π. Ιωακείμ: “Έλα... να κάνουμε μια βόλτα, να γνωρίσεις και τον Πολύγουρο.”... Πήραμε τα σοκάκια και χτύπησε μια πόρτα. Άνοιξε χαμογελαστή η νοικοκυρά... μας κέρασε γλυκό, ευχαριστήσαμε και φύγαμε. Πήγαμε πιο πάνω... τα ίδια. “Πάμε πιο πέρα, σ’ ένα άλλο σπίτι”, μου λέει. Και τότε εξέφρασα την απορία μου. “Αυτή τη δουλειά θα κάνουμε απόψε;...”. “Έλα ευλογημένε... σε καναδυό θα πάμε ακόμη”. Τότε άρχισα να υποψιάζομαι κάτι. Αντιλαμβάνομαι πως, την ώρα που χαιρετούσε ο π. Ιωακείμ τους ανθρώπους, κάτι τους έβαζε στο χέρι. Τι ήταν;

Ο Παππούς, έτσι λέγαμε τον Δεσπότη, εκείνη τη μέρα είχε πληρωθεί. Ο διαχειριστής, Β. Πεγιάς, ... όταν έπαιρνε το μισθό του Παππού, ξεχρέωνε τα ψώνια και όσα χρήματα έμεναν, τα έβαζε σε φακελάκια, τα οποία μοίραζε ο πάτερ Ιωακείμ σε άπορες οικογένειες...».

Ο Συνέσιος εκτός των άλλων, ανέπτυξε και σημαντική συγγραφική δράση⁷. Με την άφιξή του σχεδόν στον Πολύγουρο, δημοσίευσε τους λόγους του στη «Φωνή της Χαλκιδικής». Οι δημοσιεύσεις αυτές ήσαν πρωτοσέλιδες και έφεραν τον τίτλο «Το κήρυγμα της Κυριακής»⁸ από τον Αύγ. του 1960 μέχρι τον Ιαν. του 1965 και «Από τον αγρό του Κυρίου» μέχρι το Δεκ. του 1977, οπότε η Φ.τ.Χ. έκλεισε. Τις ομιλίες αυτές, ο Αρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Μαρινάκης, περιέλαβε στο βιβλίο «Από τον αγρό του Κυρίου», έκδοση της Μορφωτικής Αδελφότητας Θέρμης, 1988.

Το δεύτερο βιβλίο του Συνεσίου, είναι τα «Κρίνα του αγρού» (2 τόμοι), 1992, έκδοση της Αδελφότητας «Ο Μέγας Βασίλειος». Πρόκειται για ένα κλασικό Κυριακοδρόμιο, που σκοπό έχει “την στήριξιν της ευαγγελικής Αληθείας και της πίστεως εις Χριστόν ...”.

Το τρίτο και πιο ενδιαφέρον βιβλίο είναι το «Συνοδικαί Αναμνήσεις», Πολύγουρος 1994, το οποίο έγραψε, όπως ο ίδιος αναφέρει στον πρόλογο, «δια να δικαιολογήσω διατί μετέσχον της Αριστίνοδην Συνόδου του 1967 και δια να υποστηρίξω ότι η συμμετοχή μου δεν έβλαψε κανέναν...». Το βιβλίο περιλαμβάνει τις θέσεις του Συνεσίου σε ζητήματα που απασχόλησαν και ενίοτε δίχασαν την Ιερά Σύνοδο, μεταξύ των οποίων «Το αυτόματο διαζύγιο», «Σχέσεις Εκκλησίας-πολιτείας», «Πολιτικός γάμος», «Πρότασις προς συμφιλίωσιν κομμάτων» κλπ.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε βέβαια το μικρό εγκόλπιο που εξέδωσε με τίτλο «Ορθόδοξε χριστιανέ, μάθε επιτέλους την αλήθεια», που αναφέρεται στους χιλιαστές και κυκλοφόρησε ευρέως σε όλη τη μητροπολιτική περιφέρεια.

Τέλος, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ανέκδοτο χειρόγραφο ημερολόγιό του, που συνέταξε ως Στρατιωτικός Ιερέυς από τον Μάιο του 1948 μέχρι τον Ιούνιο του 1950, σε περιοχές της Δ. Μακεδονίας και στη Σ. Σ. Ευελπίδων.

Σε εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε προς τιμήν του στα Ν. Μουδανιά, λίγους μήνες πριν το θάνατό του, στην οποία δεν παρέστη, έγραψε μεταξύ άλλων στον χαιρετισμό που απέστειλε: «*Παρά πάσαν δυσκολίαν, επιθυμία μου ήτο και είναι να υπηρετήσω την Εκκλησίαν του Χριστού, ώστε να συντελέσω πολλά από τα τέκνα μου να εύρουν ανοιχτήν την οδόν προς την σωτηρίαν. Τι επέτυχα; Ο Θεός γνωρίζει. Πάντως η πρόθεσίς μου ήτο και είναι αγνή...*»

Ο μακαριστός Συνέσιος Βισβίνης, νοσηλεύτηκε επί μακρόν σε νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης, και την Πέμπτη 9 Νοεμβρίου 2000 μετεφέρθη στην Μητρόπολη Κασσανδρείας, όπου εκοιμήθη το απόγευμα της ίδιας μέρας. Την επομένη μετεφέρθη στον Μητροπολιτικό Ναό, όπου πλήθος κόσμου συνέρρευσε και ασπάστηκε για τελευταία φορά το χέρι του. Την 12^η του μηνός ακολούθησε η εξόδιος ακολουθία, προεξάρχοντος του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χριστοδούλου και η ταφή του στο προαύλιο του Μητροπολιτικού Ναού, δίπλα στον τάφο του αείμνηστου Μητροπολίτη Ειρηναίου.

Σημειώσεις:

1. Ο «Πολύγυρος» ασχολήθηκε πολλές φορές στο παρελθόν με τους μητροπολίτες Κασσανδρείας και παρουσίασε τη ζωή και το έργο πολλών εξ αυτών, όπως του Ιγνατίου (τ. 3/2001), Ειρηναίου (ειδικό αφιέρωμα τ. 23^ο /2004), Ιωάννη (τ.38&39/2007), και τέλος παρουσίασε τους επισκόπους από το 1791 έως το 1907 (τ.70 & 71/2012). Για τον Συνέσιο, ο π. Αθ. Τσαούσης έγραψε στο τ. 19^ο /2003 το «Τριετές ή Ατελεύτητο Μνημόσυνο Κυρού Συνεσίου».
2. Συγγενείς του μακαριστού Συνεσίου σήμερα στον Πολύγυρο είναι οι οικογένειες της ανεψιάς του Αντωνίας Σερδάρη-Ανδρίτσου και του ανεψιού του, αείμνηστου Γεωργίου Σερδάρη. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στη σύζυγο του Ασημίνα Βερροιώτη Σερδάρη για τις πολύτιμες πληροφορίες που μας παρέθεσε στην εκπόνηση της μελέτης αυτής.
3. Ο νυν Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Ιερώνυμος Β΄ υπήρξε πνευματικό παιδί του Συνεσίου και αμφότεροι Αρβανίτες. Ο δε μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, Σεραφείμ, όταν απηύθυνε το λόγο στον Συνέσιο στην Ιερά Σύνοδο συνήθιζε να του λέει: «Λέγε και συ, ωρέ Αρβανίτη, τη γνώμη σου!»
4. Το ησυχαστήριο της Σουρωτής κτίστηκε με τη συνεργασία του γέροντος Παΐσιου και του π. Αγαθάγγελου Παρλάντζα, μετά την ευλογία που έλαβε ο τελευταίος από τον Μητροπολίτη Συνέσιο. Τα σχέδια της αρχικής πτέρυγας του Ησυχαστηρίου εκπόνησε ο Σωτήριος Σέφερ. Κατά τη διάρκεια της συνεργασίας αυτής ο γέροντας Παΐσιος επισκέφτηκε αρκετές φορές τον Πολύγυρο και τον π. Αγαθάγγελο, γνώρισμά του απ' το 1950.

5. Ο π. Αγαθάγγελος, όταν τον ρωτήσαμε για την διαποίμανση της επαρχίας επί Συνεσίου, την χαρακτήρισε ευφυσώς ως «εποχή του Περικλέους».
6. Η ευαισθησία αυτή του Συνεσίου ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι ο αδελφός του Μενέλαος (Μινέλης για τους συντρόφους του), υπήρξε ιδεολόγος αριστερός και πέρασε πολλά χρόνια της ζωής του στην εξορία.
7. Ο Συνέσιος εθεωρείτο «κινητή εγκυκλοπαίδεια» και γνώριζε άριστα την Αγγλική και Γαλλική γλώσσα. Μπορούσε ακόμη να συνεννοείται στα αρβανίτικα και στα τουρκικά.
8. Η στήλη υπό τον τίτλο «Το κήρυγμα της Κυριακής», προϋπήρχε, στη «Φ. τ.Χ.», από το Μάρτιο του 1959, την οποία υπέγραφε στην αρχή ο «Σπορεύς» και μέχρι τον Ιούνιο του 1960 ο Σπύρος Ζωδιάτης. Πιθανότατα Σπορεύς και Σπ. Ζωδιάτης να είναι το ίδιο πρόσωπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Εφημερίδες: Πανευβοϊκόν Βήμα, Αλλαγή της Χαλκιδικής, Γνώμη της Χαλκιδικής, Η Χαλκιδική Σήμερα, Κασσάνδρα, Μακεδονία, Φωνή της Χαλκιδικής.

Περιοδικά: «Χριστιανικοί Παλμοί» τ. 235/2000, «Χειραψία», τ. 6/2009.

Αρχεία: Αντωνίας Ανδρίτσου, Ασημίνας Βερροιώτη-Σερδάρη, Ι.Μ. Αγ. Αρσενίου. Ι.Μητροπόλεως Κασσανδρείας.